

INTERPELLATION TILL STATSRÅD

Från Riksdagsförvaltningen
2022-05-16
Besvaras senast
2022-06-10

Till klimat- och miljöminister Annika Strandhäll (S)

2021/22:497 Arica

I år är det femtio år sedan FN:s första miljökonferens, Stockholmskonferensen 1972, ägde rum. Då samlades för första gången politiker, vetenskapsmän och miljöaktivister från hela världen för att diskutera mänsklighetens framtid och den mänskliga miljön. Mötet kom att bli startskottet för ett fördjupat internationellt miljösamarbete. En av många viktiga principer som staterna enades om var att:

”Det miljöpolitiska handlandet i alla stater bör förbättra och inte motverka utvecklingsländernas nuvarande eller framtida utvecklingspotential, ej heller bör det hindra uppnåendet av bättre levnadsförhållanden för alla”. (Princip 11 i Stockholmsdeklarationen)

Dessutom enades staterna om att:

”Staterna har ... ansvaret att tillse att verksamheter inom ramen för deras jurisdiktion eller kontroll icke förorsakar skada på andra länders miljö”. (Princip 21 i Stockholmsdeklarationen)

Sverige ställde sig tydligt bakom dessa tunga och för den internationella miljöpolitiken centrala förhållningsnormer. Sverige kom också att bli ett av de ledande länderna i att driva miljöfrågorna internationellt. Men Sverige levde inte alltid som vi lärde. I mitten av 1980-talet exporterades 20 000 ton giftigt gruvavfall till Chile. Trots att svenska staten, genom Naturvårdsverket, kände till Bolidens utförsel och frakt av det giftiga avfallet till Chile, och trots att Chile vid denna tid styrdes av diktatorn Augusto Pinochet, reagerade svenska staten aldrig när Boliden skickade iväg avfallet. Denna passivitet och underlåtelse att kontrollera Bolidens utförsel av giftigt gruvavfall är – och var – helt oförenlig med de citerade principerna ur Stockholmsdeklarationen.

Boliden skickade avfallet till det chilenska bolaget Promel i Arica. Promel hade emellertid inte på långa vägar den kapacitet som krävs för att hantera avfallet. Avfallet, som bland annat innehöll stora mängder arsenik, blev i stället liggande i cirka 15 år i en stor hög i Arica, och under tiden expanderade bostadsområdet vid platsen. Om svenska staten hade ingripit för att kontrollera utförseln hade det varit uppenbart att det chilenska företaget inte hade kapacitet att hantera avfallet. Mindre än 2 procent av avfallet upparbetades; resten blev liggande intill bostadsområden i många år. Så småningom flyttades avfallet till Aricas

utkant där det fortfarande ligger dumpat, bara några centimeter under markytan. Enligt chilenska uppgifter har tusentals människor utsatts för avfallet och många har dött eller skadats av cancer och andra sjukdomar relaterade till förgiftningar.

Vid tiden då det giftiga avfallet fördes ut ur Sverige och fraktades till Chile hade OECD tagit fram principer för gränsöverskridande förflyttningar av farligt avfall. Principerna ålägger medlemsländerna att kräva att företagen inte genomför avfallstransporter i strid med gällande lagstiftning och att företagen tar tillbaka ansvaret för avfallshanteringen, om nödvändigt genom att återimportera avfallet, ifall säkert förvar eller återvinning i mottagarlandet inte kan fullföljas. Sverige var dessutom bundet av den gällande regeln i internationell rätt, som formulerades i Stockholmsdeklarationen, att inte tillåta att verksamheter inom dess jurisdiktion eller kontroll förorsakar skada på andra länders territorium.

Trots att regeringen kände till att Boliden transporterade det giftiga gruvavfallet till Chile begärde man aldrig in några uppgifter om detta från Boliden. Boliden sökte aldrig och fick aldrig något tillstånd till utförseln. Staten borde ha kontrollerat utförseln, säkerställt att avfallet omhändertogs på ett säkert sätt, följt upp detta och även bedömt om utförseln borde ha stoppats av miljö- och hälsoskäl. Nu gjorde svenska staten ingenting – i strid med de internationella krav som fanns i mitten av 1980-talet. Så småningom skulle de internationella kraven skärpas ytterligare genom 1989 års Baselkonvention om gränsöverskridande transporter av farligt avfall. Men redan dessförinnan ställdes internationella krav på Sverige.

I en debattartikel i Dagens Nyheter och den chilenska tidningen La Tercera visade miljörettsprofessorn Jonas Ebbesson för drygt ett år sedan hur regeringen duckar för Sveriges ansvar att nu få bort avfallet från Arica. Kort därefter riktade även FN:s råd för mänskliga rättigheter hård kritik mot Sverige och Boliden för det miljöfarliga avfallet som bolaget fraktade till Chile. FN-rapportörerna underkänner att Sverige inte prövade Bolidens ansvar eftersom skadeståndsanspråken ansågs preskriberade. I likhet med professor Ebbesson menar FN-rapportörerna att Sverige är skyldigt att återta avfallet eller se till att det hanteras på annat miljösäkert och ansvarsfullt sätt. Dessutom anser de att invånarna i Arica som drabbats ska kompenseras. FN-rapportörerna räknar med att 12 000 invånare i Arica har drabbats.

Som en kommentar till FN-rapportörernas brev lät regeringen via sin pressjänst meddela: ”Regeringen har tillbakavisat krav på att Sverige ska vidta åtgärder som rör våtverksslammet. Det har gått lång tid sedan det inträffade och frågan har varit föremål för domstolsprövningar i både Sverige och Chile.”

Under interpellationsdebatten med dåvarande miljö- och klimatministern Per Bolund uttryckte ministern att Sverige skulle vara villigt att bistå med insatser från svensk sida, speciellt med tanke på att Sverige utvecklat tekniker och lösningar för detta.

Som ett land med stora resurser och tillgång till teknik, samt att vi historiskt förlitat oss på att bygga upp vår ekonomi genom import och export till länder som kanske inte har samma möjligheter som vi, anser vi att vi har ett historiskt ansvar. Våra företag har till viss del byggt upp sin verksamhet genom skillnaderna som finns mellan länders demokratiska utveckling, eller avsaknad av demokrati, samt skillnader i lagstiftning om miljö och mänskliga rättigheter. Så är fallet med exporten av giftigt avfall till Arica, Chile.

I början av juni står Sverige återigen värd för ett globalt miljömöte. Denna gång handlar det om att uppmärksamma att det är 50 år sedan Stockholmskonferensen 1972. Årets möte har rubriken ”En hälsosam planet för allas välbefinnande – vårt ansvar, våra möjligheter”. Rubriken är en uppmaning till Sverige att ta sitt ansvar för att förhindra ytterligare skador till följd av det gruvavfall som fördes ut ur Sverige för snart 40 år sedan.

Nyligen påminde Amnesty International, Naturskyddsföreningen, Latinamerikagrupperna och Swedwatch tillsammans med ett par lokala organisationer i Arica i Svenska dagbladet om att Sverige duckar för ansvaret med avfallet i Arica. De skriver så här:

”Det här är en skam för Sverige. Regeringen måste lyssna till människorna i Arica. Återigen, eftersom svenska staten försummade att kontrollera utförseln av det giftiga avfallet till Arica, i enlighet med internationell rätt, är den nu ansvarig för att bidra till att avfallet hanteras på ett hållbart sätt. Inför FN-mötet förväntar vi oss därför ett besked från regeringen om att den åtar sig att verka för en lösning. Regeringen kan på så sätt visa att Sverige lever upp till bilden av ett ansvarstagande och 'världsledande' land på miljöområdet och tillsammans med Chile komma överens om att påbörja en process för att flytta avfallet från Arica.”

Och de avslutar artikeln med följande uppmaning:

”Vi uppmanar därför regeringen att skyndsamt ta initiativ till en överenskommelse med Chile för hur avfallet ska kunna flyttas från Arica till Sverige för slutförvar. En sådan överenskommelse skulle få stor uppmärksamhet vid FN-miljömötet och stort stöd från organisationer runt om i världen som arbetar för skydd av miljön och mänskliga rättigheter. Och Sverige skulle visa att vi tar våra internationella förpliktelser om hållbar utveckling och ledorden för FN-mötet om ”vårt ansvar, våra möjligheter” på allvar.”

Med anledning av vad som anförts ovan vill jag fråga klimat- och miljöminister Annika Strandhäll:

1. Hur har regeringen jobbat vidare sedan interpellationen förra året med att ta ansvar för att flytta det giftiga gruvavfallet från Arica?
2. Hur ser ministerns planer ut nu inför och efter Stockholm + 50, mot bakgrund av det som framförts ovan?
3. Kommer ministern att arbeta för att Sverige ska återta det giftiga avfallet till Sverige och avser ministern att verka för att stödja de drabbade i Chile?

.....

Lorena Delgado Varas (V)

Överlämnas enligt uppdrag

Gergö Kisch